

Metaforer noen dør med

Språk og språkobservasjoner om opplevelsen
av seg selv hos menn med opiatavhengighet
og selvmordsadferd

Stian Biong
2011

Livsverdensperspektiv

- Å få en dypere forståelse av levde erfaringer
- Å undersøke menneskelige erfaringer slik de fremtrer gjennom bevisstheten og språket
- Å undersøke og beskrive saken selv
- Mening skapes gjennom refleksjon om det som fremtrer, fordi
- Den før-reflekterte verden allerede er fylt av mening

Hermeneutisk perspektiv

- En beskrivelse av saken selv er ikke tilstrekkelig for å forstå
- Sakens mening skapes gjennom tolkninger av tidligere erfaringer
- Vi har først forstått noe nytt når det fører til ny handling (f.eks nytt språk)

Metafor som begrep

- Fra gresk: meta (over) pherein (å bære)
- 125 definisjoner
- Filosofisk (idémessig)
- Lingvistisk (praktisk)

Det metaforiske konsept

- Ricoeur: metaforen uttrykker en språklig *spenning*, som åpner for refleksjon og ny forståelse, ”by its surplus of meaning”.
- R. skiller mellom ”from what it says to what it talks about”, fra tekst til kontekst.
- Tolkningen av ”what it talks about” blir da sentralt å utforske mellom klient og hjelper.

Det metaforiske konsept forts.

- Lakoff & Johnson: metaforer er mer enn språklige begivenheter, de relaterer seg til en helheltlig sammenheng i en persons (kulturs) persepsjon, følelser, tanker, språk og handling.
- Menneskelige erfaringer begrepsliggjøres gjennom metaforer. Mennesket snakker om erfaringer slik de oppfattes, og handler ut fra hvordan erfaringer omtales.

Lakoff & Johnsons typologi:

- *Strukturelle metaforer*: gir mening og har betydning uavhengig av kontekst og person.
- *Orienterende metaforer*: er ikke direkte meningsbærende, men relaterer seg til historiske, kulturelle og sosiale forhold. Kan organisere hele systemer av betydninger. Tar utgangspunkt i at individet er, og har, sin kropp og kroppens kulturelle kontekst.

Lakoff & Johnson forts.

- *Ontologiske metaforer:* hjelper individet til å bearbeide sine livserfaringer gjennom å referere til, kvantifisere, identifisere, motivere.
- *Nye metaforer:* i tillegg til å være strukturelle og betydningssterke formidler disse metaforene en opplevelsesdimensjon. Denne skal fremheve, nedtone eller skjule.

Metaforer og selvet

- Giddens : Identitet skapes gjennom å integrere ny kunnskap og informasjon.
- Goffman: Selvet er en sosial konstruksjon i en gitt kontekst.
- Kirmayer: Språket som tilgang til sensoriske, affektive og konseptuelle aspekter av virkeligheten. Nødv. med symbolsk språk når hverdagsspråket ikke strekker til.

Mål og forskningsspørsmål:

- Å beskrive, undersøke og tolke metaforer om opplevelsen av seg selv hos noen norske menn med heroinavhengighet og selvmordsadferd.
- Hvordan konstrueres opplevelsen av seg selv ved hjelp av metaforer?
- Hvordan kan kunnskap om personens opplevelse av seg selv bli identifisert og brukt i tilfriskningen?

Naiv lesing

- Å oppleve seg selv som isolert (fysisk, psykisk, sosialt, åndelig)
- Å oppleve seg selv som ufri (heroin)
- Å oppleve seg selv som avvist (av far)
- Å oppleve seg selv som offer
- Å oppleve seg selv som aktør (sett og møtt ble vendepunkter)

Strukturell analyse

- Meningen med å være isolert (relasjonene):

Mor fant en ny type da jeg var 15, og jeg ble kastet ut

Da far døde var jeg langt nede, gikk rundt og kokte

Jeg levde to parallelle liv og gikk i mitt eget mørke...fikk alltid høre "du er ingen ting"

Jeg ble solgt til heroinen første gang jeg prøvde

Strukturell analyse

- Meningen med å være uten retur-muligheter (avhengigheten):

Jeg mistet kontakten med virkeligheten

Jeg prøvde å flykte fra selvmordstankene

Å bruke heroin var som å brette sammen kroppen og putte den i en skuff

Jeg ble en u-sjel, og levde i en tåke, den fysiske døden var bare ett skritt lenger enn den sosiale

Jeg følte meg som en rotte i en krok

Strukturell analyse

- Meningen med fortsatt å være på grensen (ambivalens):

Det ville vært bedre for familien min om jeg ga dem en grav å gå til

Min doktor var den første som forsto at rusingen min var selvmedisinering

Jeg var på kanten, og skjønnte jeg måtte ha hjelp

Jeg skjønnte jeg holdt på å trå over, dødslysten var så høy

Det lyset som alltid brenner lengst er håpet

Helhetsforståelse

- Metaforene kan forstås som symbolske beskrivelser av en prosess med endret, ofte negativ og utydelig, opplevelse av seg selv og relasjonen til samfunnet.
- Å leve med en balanse mellom seg selv som offer og aktør

Diskusjon

- Individuelt nivå:

Opplevelsen av seg selv konstrueres gjennom (den negative) relasjonen til far. Grøholt et al. 2006

Diskusjon

- Kulturelt nivå:
Opplevelsen av seg selv konstrueres gjennom å mislykkes innenfor et maskulint hierarki med visse kulturelle ideal. Courtnay 2000. Scourfield 2005. Connell 2005.

Diskusjon

- Sosialt nivå:

Opplevelsen av seg selv konstrueres gjennom å ikke ha kunnet skape seg en økonomisk, arbeidsmessig eller familiær karriere. I den dominerende medisinske diskursen er deltakerne diagnostisert som syke og arbeidsuføre. Durkheim 1897. Charmaz 1997.

Men:

- Opplevelsen av seg selv er også konstruert gjennom å lykkes med å kontrollere en ikke-kontrollerbar livssituasjon.
- Heroinavhengighet og selvmordsadferd kan tolkes som en ***kroppslig metafor***: handlingsspråk, tanker, følelser, persepsjon.
- Å tenke døden som en mulighet har vært en mulighet for å konstruere et aktivt selv

Konklusjoner:

1. Opplevelsen av seg selv konstrueres ved hjelp av metaforer som kan forstås som å leve med en balanse mellom offer og aktør.
2. Denne kunnskapen kan bli brukt i tilfriskningen gjennom å anerkjenne metaforer som viktig kunnskap.

Konsekvenser for praksis

- Klinikere må rette oppmerksomhet mot metaforisk språk
- Klinikere må identifisere vekslende metaforisk språk
- Klinikere må alltid reagere på metaforisk språk

Konsekvenser for praksis

- Metaforisk språk om opplevelsen av seg selv bør anses, og brukes, som et viktig bidrag til den flerfaglige vurderingen av selvmordsrisiko.

Biong, S., Karlsson, B., & Svensson, T. (2008). Metaphors of a Shifting Sense of Self in Men Recovering from Substance Abuse and Suicidal behaviour. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 46(4), 35-41.